

hartige dis-
middel zijn.
de eenheid
wanneer dat
eten terug-
ik. Niet om

nin of meer
ik die be-
wegmaalen
M.I. is het
g bestreden

die bij het
n. En het is
e vraag,
eerd betoog
brassant, te
05, 1942 en
ge eeuw. En
theologen is
id van cita-
dése dwin-
dat de be-
n geest zijn
ontken) —
w van strijd
rd vanwege
kunnen de
ederlijke en
die (volgens
en spraken
En waar-
dozen geest
Vaarom die

Dr Dijk ver-
en infra-
zijn daarop
fette binnen
Dr Dijk van
zeggen als
infra: „dat
k en in de
r theologie,
hoezeer het
ken samen-
ig van den
samenbond;
geslacht der
het geestes-
toonen, dit
lat de vrede
Tóen een
jke vervol-
in Kuypers
e bulgings-
n den geest

hoofdvraag
t uit, van-
33 en 1866
leden: „De
veede gene-
theologisch
gestippeld,
t felt heeft
en na 1892
jd tuaschen
weest, dan
r veel ver-
woorden;
en een vers
et met ons
Smilde dat
de Dordt-
en infra-
de misère
1830 maar
varen onze
even? Wat
a decreten?
In 1942 en
t, dan zou
idende uit-
n" moesten
idigheden",
kerkelijke
(pag. 346).
Dr Smilde
b schrijft:
oals Prof.
r een prac-
achter bij
want die
lsschriften,
volgens de
sarheid en
3 en 1866
belangrijke
derheid en
en althans
panten van
rft en be-
at, diepere
e weet hij

dat? Hebben de kerkelijke deputaten van 1942 en daarna de gewenschte opklaring gebracht? In 1946 moet hun synode zelf erkennen, „dat de door de voorgaande Synode in het werk gestelde pogingen tot verduidelijking niet bij allen (!) gewenschte opklaring gebracht hebben” (overweging 3 voor de vervangingsformule).

Deputaten, synodebesluiten, die moeten de geloofsbezinning leiden en activeren, volgens Dr Smilde e.s. Hij weet voor de besluiten van 1866 slechts één verontschuldiging: „dat er geen meerderheid was voor een scherper, concreter, beslister geformuleerd besluit. Daarom liet men het dogmatisch geschildpunt in het midden en bepaalde zich tot een verzoenende formule en een praktische vermaning aan het adres van beide partijen” (50). De meerderheid — daar hebben we weer dien afgod van de gedeformeerde kerk! Precies dezelfde als bij Dr Dijk in zijn voorwoord, als hij zegt, dat Dr Smilde „met een overvloed van bewijsmateriaal aangetoond heeft, dat in 1905 en 1942 en 1943 ligt in de lijn van de Kerken van 1834, al klonken er in die Kerken nog wel andere stemmen, die echter nimmer de vocalen der meerderheid waren” (wie Dr Dijk kent, hoort het hem zeggen!).

De meerderheid, die beslist, en daarmee uit. Dat is de theorie van de gedeformeerde kerk. Maar de gereformeerde zegt: de meerderheid moet nauwlettend toezien, dat zij het geweten van de minderheid niet door haar macht gaat aanranden. Dat hebben onze vaders voor oogen gehouden. Toen in 1902 de meerderheid besloot tot opheffing van de Theologische Hoogeschool te Kampen, weigerde de minderheid der synode-leden, zich daaraan te conformeren. Toen heeft de meerderheid nog zooveel respect voor de eenheid der kerk betoond, dat zij besloot, het voorstel nog niet uit te voeren. Waar is die geest gebleven? Volgens Dr Smilde e. a. zou die in 1905 verdwenen zijn, en zouden de beslissingen van die synode bedoeld zijn als toetssteen voor ambtelijke zuiverheid. Maar hoe kon dan diezelfde synode van 1905 na jarenlang grondig onderzoek een zin uit art. 36 van de Belijdenis schrappen, om de gewetens der broeders geen onverantwoordelijke lasten op te leggen? Dat was de geest van 1905. Totaal anders dus dan de geest van 1942, die handhaving en uitvoering van alle synodebesluiten elschte „à tout prix” (om in de taal van Dr Dijk te spreken). L. DOEKES.

OPVOEDING EN O NDERWIS

SAMENWERKING?

Eenigen tijd geleden kwam bij Kok te Kampen uit: „Noodzakelijke voorwaarden van Schoolhervorming en Onderwijsvernieuwing”. (Lager Onderwijs) door Drs L. van Klinken.

Allerlei omstandigheden beletten me dit werkje te bespreken. Toch vind ik het te belangrijk om er niet de aandacht op te vestigen.

In het Voorbericht zegt de schrijver, dat hij zich niet in de eerste plaats richt tot den engeren kring der geestverwanten, maar dat hij bedoelt allen, die het volksonderwijs zien als een nationale zaak, in het schooldebat te betrekken.

Daarbij spreekt hij de hoop uit, dat deze studie mag bijdragen tot verdieping van inzicht in de schoolsituatie ten onzent en tot een beter verstaan en waardeering van elkaars overtuiging, opdat zou de weg geëffend worde voor een samenwerking op reëel-principiële grondslag.

In zijn Inleiding merkt de auteur op, dat de roep om schoolhervorming en onderwijsvernieuwing er niet een is van vandaan of van gisteren. Een halve eeuw reeds is deze zaak, met meerdere of mindere urgentie, aan de orde geweest.

En toch kwam het niet tot een bevredigende oplossing: De school bleef in haar stijl vrijwel dezelfde. De oorzaak daarvan meent hij o.a. te vinden in allerlei persoonlijke gevoeligheden en diep-gewortelde resentimenten, anthropologische en sociologische factoren.

Thans kunnen en moeten, naar zijn meening, vele van die „steen des aanstoots” worden opgeruimd om — nu de zaak van schoolhervorming en onderwijsvernieuwing voor ons land tot een levensnood is geworden — den weg van samenspreking en samenwerking in nationale saamhoorigheid vrij te maken.

Eerste voorwaarden daartoe zal moeten zijn: bezinning op de noodzakelijke voorwaarden onder welke schoolhervorming en onderwijsvernieuwing pas mogelijk is en — eventueel — straks werkelijkheid kan worden.

Terecht merkt hij op dat men terdege rekening zal moeten houden met het historisch gegroeide om tot inzicht te komen in de problematiek van het heden, immers: In 't verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal.

Vandaar dan ook dat hij komt tot de volgende logische indeeling van zijn werk:

Ia Welke levens- en wereldbeschouwing ligt ten grondslag aan de huidige school?

Ib Onder welke invloeden is de drang naar schoolhervorming en onderwijsvernieuwing in de laatste halve eeuw ontstaan?

II Bezinning op de noodzakelijke voorwaarden, welke verkregen werden uit de geschiedenis van ons schoolwezen en zulke, die zich in den actueelen nood van het heden als onafwijsbaar doen kennen.

En dan volgt een zeer oriënteerende les der historie. Hier spreekt de meester, die de geschiedenis van ons schoolwezen en den ontwikkelingsgang van de psychologie kent.

Het is een genot dit gedeelte van het werk te lezen. 't Is evenwel mijn bedoeling niet, hier nader op in te gaan. Wel wil ik ieder, die belang stelt in deze materie aanraden dit gedeelte nauwlettend te bestudeeren. Het is de moeite waard!

In het tweede deel van zijn studie voert de auteur een pleidooi voor meerdere vrijmaking van het onderwijs van staatsbemoeiingen. Hij wil herstel van de ouderrechten, erkenning en eerbiediging der onderscheiden principiële verschillen op onderwijsgebied met rechtsgelijkheid t.a.v. de publieke kas. De school moet zich haar plaats en taak temidden en in dienst van andere levensgemeenschappen meer bewust worden en uit haar isolement treden.

Elk der drie richtingen: de R.-Katholieke, de Reformatorisch-Christelijke en de Humanistische moeten, overeenkomstig eigen principe en met inachtneming van het nationaal belang komen tot een eigen organisatie en eigen toezicht. En daarom voor elke richting een verband van vrije groepsscholen met Ouderraden, Districtsraden en een Paedagogische Centrale met daarnaast een Onderwijs-departement als administratief lichaam.

Maar — om de nieuwe schoolorganisatie te verwerkelijken, is samenspreking en samenwerking tusschen de drie richtingen op reëel-principiële grondslag noodzakelijk. En daarvoor is het nu „de gevoelige periode”.

„Inmers”, zoo redeneert Van Klinken, „de gemeenschappelijke verdrukking heeft het nationaal besef versterkt en hen, die voorheen als burgers van hetzelfde land van elkaar vervreemd waren geraakt, nader bij elkander gebracht. Er is een nationale saamhoorigheid gegroeid, zooals het Nederlandsche volk sinds lange tijden niet gekend heeft.

Bij den opbouw van ons volksleven moeten we uit ons zelfgenoegzaam, onvruchtbaar isolement treden om, waar maar eensgezins mogelijk, tot samenspreking en samenwerking te geraken. Toenadering eischt Gods orde en der tijden nood”.

Met instemming haalt hij aan wat Prof. Dooyeweerd schreef in „Nieuw Nederland”: „De nationale eenheid wordt niet verkregen in een onmogelijke neutraliteit t.a.v. de diepste vragen van levens- en wereldbeschouwing, maar in 't besef van een solidariteit en wederzijdse verantwoordelijkheid voor elkander binnen eenzelfde nationale gemeenschap. Daartoe moet gebroken worden met den exclusivistischen geest, die in het verleden zoo vaak het wezenlijk contact tusschen de verschillende geestelijke stroomingen in ons volksleven onmogelijk maakte; met de geestelijke tyrannie en hooghartigheid, die andersdenkenden van het eigenlijk gesprek uitsluit en slechts oor heeft voor de instemming binnen den kring van gelijkgezinden. De waarachtig begrepen Antithese beteekent missie-taak, geen isolement met geblindeerde vensters”.

Van Klinken meent, dat de Vrije Groepsschoolorganisatie het initiatief tot samenwerking op onderwijsgebied zullen moeten nemen om te voorkomen, dat de overheid, die toch ook haar taak en een geweten heeft, in de verleiding mocht komen de grenzen van haar bevoegdheid te overschrijden.

Hij wil een Nationale Contact-Commissie (N. C. C.), waarin maar niet incidenteel, doch permanent, een platform verkregen kan worden, waar men elkaar kan ontmoeten en t.a. waarvan de overheid, als groepen om de belangen van heel het onderwijs te behartigen, voorzover noodig en geoorloofd „coördinerend en stimulerend” kan optreden.

„Alleen de eendrachtsgedachte: samenwerking op principiële grondslag en dat in nationale saamhoorigheid, kan ons onderwijs en daarin heel ons volk werkelijk tot zegen zijn”.

Ziet de auteur dan geen gevaren? Zeker. Hij zegt, dat de gevaren van een nivelleerend streven terdege moeten worden onderkend, vooral waar dit er op gericht is de wezenlijke religieuze verschillen weg te synthetiseren.

Werkelijkheidszin kan niet gemist worden. „Maar”, schrijft hij, „de historie heeft over de synthese-pogingen in het verleden haar vonnis geveld. En ze luidt: een illusie.

De tijd van het: „Eén volk, één kerk, één school” behoort tot het onherroepelijk verleden”.

En verder: „Hoe kan men toch meenen, dat b.v. de Roomsch-Katholieken ooit accoord zouden gaan met de religieuze Eenheidsschool, als bedoeld met een Openbare school met den Bijbel.

Daarbij: er zijn er onder de ouders van leerlingen der Openbare school velen, die Bijbelsch onderwijs voor hun kinderen persé niet willen.

Men kan en mag hier toch niet dwingend optreden?” Tot zoover Van Klinken.

Ik vraag me af: Getuigt zulk schrijven van werkelijkheidszin?

In deze dagen kunnen we zien, wat men aandurft t.a.v. het Koninkrijk der Nederlanden!

Wat is toch de reden om te veronderstellen, dat men in de toekomst de verkregen rechten op schoolgebied zal ontzien!

Zouden de Roomsch-Katholieken weigeren accoord te gaan met de religieuze Eenheidsschool? Waarom? Als Rome haar eigen Katholieke school maar behoudt — en daar zal ze heusch wel voor zorgen — zou het haar dan niet volmaakt onverschillig laten, als men naast de hare één school creëerde, waar alle Protestantse kinderen onderdak vonden?

De P. v. d. A. zal op den duur geen genoegen nemen met tweeërlei Protestantse scholen. De schotjes moeten en zullen weg, m. n. op schoolgebied. Ik vrees, dat de komende tijd, — wie weet hoe spoedig — te zien zal geven, dat de aloude leus: „Eén volk, één school”, heusch nog leeft.

Dat is het gevaar dat dreigt van buiten.

Maar erger lijkt me nog het gevaar van binnen, en waaraan de samenwerking, die Van Klinken aanprijst, m.i. een ernstig symptoom is.

Maar daarover de volgende keer. K. v. H.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

Niet lang geleden kwam het bericht in de bladen voor, dat een verloren gewaande opera van Bizet hervonden was. Deze opera bezong de groote daden van Ivan le Terrible, Iwan den verschrikkelijke, den geduchtsten despoot, dien Rusland ooit heeft gekend, tenzij.....

Ik vermoed, dat de huidige heerscher in dat land, die naar men vertelde, veel van Bizet houdt en van zijn „Carmen”, de vondst niet onaardig vinden zal. Iwan is daar thans in hooge eere.

Dat de tekst der opera verloren was gemaakt is niet heelemaal juist, want in 1944 is zij nog in Parijs opgevoerd. Alleen het slot ontbrak. Welnu — daarvoor zal onze tijd allengs wel zorgen.

Het is de bekende Engelsche romanschrijver, Aldous Huxley, die kortgeleden een merkwaardig artikel schreef over de twintigste eeuw als de eeuw der tyrannie, der tyrannen.

Hij begon met een woord van Tolstoj aan te halen, die eens opmerkte, dat de organisatie van ons staatsleven meer en meer gaat in de richting der despotie, aangesien elke victorie van wetenschap en techniek ons dichter zoude brengen bij de mogelijkheid, dat één man heel de wereld zou kunnen tyranniseren.

Hij had ook op Spengler kunnen wijzen, die beweerde, dat in onze democratie een stelletje van duizend brutale, alles durvende mensen de gansche macht zoude kunnen grijpen, en eens aan de macht, wie zou ze kunnen verdrijven? Het was even vóór Hitler kwam.

Wij zien thans, dus Huxley, deze dingen als voor oogen.

En hoezeer hij moge neigen naar allerlei mysticisme, hier toont hij niet dan werkelijkheden.

Talrijke vindingen, dus zegt hij, vergrooten de macht van hem, die haar in handen heeft.

Daar is de tank en de vlammenwerper en de vlieg-machine met haar bommen, straks de atoombom.

De revoluties wonnen eertijds met betrekkelijke geringe hulpmiddelen, maar wat zou een revolutionaire massa thans kunnen beginnen? Bovendien beschikt een politiemacht als de G.P.O. of de Gestapo over een miraculeuse inlichtingendienst, waarbij de middelen die een Fouché, Napoleons politiedirecteur, kende, kinderspel zijn.

Nu, wij weten daar wel iets van.

Het genie der uitvinders en de vindingen der techniek bieden den machthebbers dwangmiddelen, waartegen niets bestand is.

En aangesien de vrijheid der volkeren, zegt Huxley, te maken heeft met de beperkte macht der overheden, wordt deze vrijheid met den dag meer bedreigd, want in het hart van elk mensch schuilt wel iets van den gangster. De tijden zijn dus wel veranderd. Want het was in de achttiende eeuw, dat een Fransch moralist de verzuchting slaakte op hoe gemakkelijk wijze heel de samenleving ware te overrompelen.

Dit geldt zeker niet meer, als een tyrannieke macht, die alles durft, de teugels van het bestuur van den staat in handen heeft.

Zij kan doen wat zij wil, zij behoeft voor de mogelijkheid van verzet bijna niet meer te vrezen.

Want niet alleen zijn de machtsmiddelen, waarover zij beschikt, tot een ontzetting geworden, ook staat haar een wijze van propaganda ten dienst, die geen grenzen kent.

Voorheen, dus Huxley, kon een redenaar slechts enkele duizenden tegelijk bereiken, maar thans zet de machthebber zich achter de microfoon en zijn stem klinkt over heel de wereld.

En als de wereldheerscher eenmaal zijn troonzetel heeft bekomen, dan richt hij zijn leugen tot heel de